

A historical study desk with several open books and handwritten letters. A window in the background shows a church tower. The scene is lit with warm, golden light.

САМОУБИСТВОТО

ПРЕЗВИТЕР ИГОР КАЛПАКОВСКИ

Самоубиството во светлината на православното учење и искуство

„Кој ќе се убие себе си убива човек, не нешто друго“
Блажениот Августин Хипонски

Самоубиството е производ на „мракот“. И се јавува како идеја да се излезе од тој „мрак“, да се излезе - каде било. Самоубиството, значи, најчесто „се нуди“ како „излез“, како алтернатива на „мракот“ (на животот), како некаков индивидуален „спас“. Друго прашање е што е тој „мрак“ и дали тој има нешто заедничко со животот? Исто така посебно прашање е кој е тој што „го нуди“ „излезот“?

Мотивите за самоубиство се најразлични. Блажениот Августин, говорејќи за самоубиството, наведува неколку: „привремена жалост“, „туѓи гревови“, „своите претходни гревови“, и најпосле „желбата за подобар живот на кој (лицето) се надева после смртта“. Во современи услови, излегувајќи од филозофијата на атеизмот и апсурдот, можеме да додадеме и „желба да се стави крај на апсурдниот круг на настани, кои за човекот претставуваат само измачување, и ништо друго“. Особено е важно следново: „Потребна е поголема свртеност кон привременото и земското, заборавање на вечното и на небото за да се создаде психологијата на самоубиството“, вели Берѓаев. Трагично е што во некои кругови денеска, особено во интелектуалните, теоретичари на самоубиството има многу, а самиот чин на самоубиство се смета за „храброст“.

За Православната Црква самоубиството, пред сè, потпаѓа под ударот на Божјата заповед ‘не убивај!’. Со примената на оваа заповед на самоубиството му се дава некаква екстензија, проширување и надминување на границите на индивидуалниот пристап кон овој чин. Се подразбира дека самоубиецот, како што вели Августин, „убива човек, не нешто друго“ и со таа екстензија се надминува првата причина којашто доведува до самоубиство, а тоа е мислата дека самоубиството е „лична работа“ на самоубиецот. Имено, како што вели Берѓаев, самоубиецот е егоцентрик, „тој мисли само на себе, а не мисли на ближните“.

Иако во историјата постојат не малку теоретичари на самоубиството, јасно дека човекот сам од себе не може ништо да знае за „излезот“.

Во потврда на ова го даваме случајот на рускиот поет Сергеј Есенин, чиешто самоубиство претставува нешто што може да се одреди како „концепт“ во смисла на наводно уметничко дело. Слично е и со едно друго грозоморно самоубиство, извршено пред публика, за време на еден „хепенинг“ од страна на германскиот уметник .... Во овие случаи очигледен е егоцентризмот, кој и воопшто во својата основа е трагичен, и кој со постојано нагласување или, поточно, со „дразнење“ достигнува чудовишни димензии.

Треба да знаеме дека човекот не може да се затвори во себе, освен со логиката на гревот, зашто човекот е 'отворено битие', битие способно не само за комуникација (размена на мислења, доживувања, ставови, емоции со други) туку и за заедничење (меѓусебно битијно проникнување со други личности). И не само што е способен за тоа туку токму таквото негово реализирање е смислата на неговиот живот. Таква е природата на човекот. Оној, пак, што дошол дотаму да се самоубие, значи дека му дозволил на „мракот“ да му ја покрие целата природа, којашто од Бога е создадена како добра и способна за бескрајно восовршување.

Но, што е уште поважно, со примената на оваа заповед врз самоубиството човекот се става и во однос со Бога, па така самоубиецот се јавува како богоборец.

Богоборството или, пасивно изразено, губењето на верата во Бога, всушност, е единствената вистинска причина за самоубиството. Берѓаев вели: „Самоубиецот е човек кој ја загубил верата. За него Бог престанал да биде реална, добра

сила која управува со животот“. Примерот на германскиот писател Франц Кафка (писател кој има извршено веројатно најсилно влијание во литературата што може да се доведе во врска со апсурдот во последниот век) е јасен доказ за ова тврдење. Неговиот роман „Процес“ претставува манифест на филозофијата на индивидуалниот апсурд и безизлез. Од неговите писма дознаваме дека тој често „се насладувал“ со идејата за самоубиството, иако никогаш, фала Му на Бога, не се решил на таков чин. Значи, постои една реална врска меѓу чув-

ството на апсурдноста на животот, сфаќањето дека човекот во овој живот е во безизлез, со мислата за „одземање“ на сопствениот живот. Со други зборови, како што вели Јустин Поповиќ за случајот на предавникот Јуда, „богоубиството заврши со самоубиство“.

Исто така, мислата за самоубиство, како што видовме кај Кафка, може да претставува и „наслада“. Не е потребно да се зборува за какви первертирани и гро-

---

Инаку, според природата на работите, никој никому не може да му одземе нешто што не му дал, односно што самиот го нема. Ова е еден од основните ставови на Православната Црква по прашањето на „можноста“ и „правото“ човек „да го одземе“ животот (туѓиот или својот). Со други зборови, човекот не може, ниту има право, да одземе живот, зашто нема власт над животот. Животот на човекот му е даден од Бога, Имателот на животот и Живототворецот, како дар и само Бог може да му го одземе. Со убивањето на телото не завршува сè, колку и да изгледа така.

Треба да се знае дека во една таква состојба, секој монолог, всушност, е реален дијалог со непомјаникот. Затоа, не само духовниците туку и психијатрите, психолозите, па и сите малку поискусни луѓе препорачуваат во таква критична состојба да не се презема ништо што може да има поголемо значење. Потребно е првин да се излезе од таа состојба.

зоморни наслади може да биде способен човекот, а ете, способен е да се насладува и од мислата за сопственото убивање. Насладувањето, пак, со вакво нешто, освен што претставува „играње со оган“, укажува на тоа дека самоубиството има врска со „мракот“ на страстите и на гревот.

Еве, дојдовме и дотаму да кажеме нешто и за „мракот“. Добро е да се каже дека овој „мрак“ нема ништо заедничко со темнината на ноќта, на пример, чијашто влага им помага на растенијата да ’ртат и растат, а на луѓето и животните им дава можност да се одморат. „И рече Бог: 'Нека биде светлина!' И би светлина. И виде Бог дека светлината е добра; и ја оддели Бог светлината од темнината. И светлината Бог ја нарече ден, а темнината ја нарече ноќ. И би вечер, и би утро - ден први“ (1. Мој. 1, 3 - 5). Бог ѝ дава име на темнината и ја вклучува во циклусот на денот - *и би вечер, и би утрово*, со што ја потврдува како *добра*. Но Православната Црква учи и за друга светлина, „вистинска Светлина, Која го осветлува секој човек, што доаѓа во светов“ (Јован 1, 9). Сепак, освен за стварноста на оваа Светлина, Црквата зборува и за односот на луѓето кон неа: „(Светлината) во светот беше и светот преку Него стана, но светот не Го позна. Дојде при Своите и Своите не Го примѝја“ (10 - 11). А Самиот Христос вели: „А овој суд е за тоа што Светлината дојде на светот, но *на луѓеѝто им омиле ѝовеќе мракоѝ* (курзивите се мои) отколку светлината, оти *нивниѝе дела* беа лоши. Зашто секој, што прави зло, *ја мрази свеѝлининѝа* и не оди кон светлината, за да не бидат осудени неговите дела, оти се лукави. А оној што твори вистина, оди кон светлината, за да се видат неговите дела, бидејќи се по Бога извршени“ (Јован 3, 19 - 21).

„Мракот“ за кој зборуваме има врска со онаа тревожна состојба којашто Жан Пол Сартр ја опишува како „тегобност“ или „мачнина“, слична на мачнината во желудникот, која го тревожи целото тело затоа што овде се собрани голем број нервни јазли. Слична е, но и далеку ја надминува. Со православни термини кажано, тоа е густиот мрак на страстите и гревот што „го лепи“ човекот за земјата и го затвора во однос кон секого и сè (освен кон оној кој во таквата состојба вистински владее со човекот). Во таква состојба, мислите не треба да се насочуваат кон „крвавање рака на себе“, туку кон следново:

„Ние едно зборуваме, едно потврдуваме, едно докажуваме на секој начин: самоволно никој не треба себеси да си причинува смрт, ниту заради избегнување на привремена жалост, зашто инаку ќе се предаде на вечна жалост; ниту поради туѓи гревови, затоа што инаку сè уште неосквернет од туѓиот грев би го извршил сопствениот најтежок грев; ниту поради своите претходни гревови, поради кои сегашниот живот е особено неопходен за тие да бидат излечени со покајание; ниту заради желба за подобар живот на кој се надева по смртта, затоа што за виновникот за својата сопствена смрт нема подобар живот после смртта“, вели Августин. А ние додаваме, „ниту со надеж дека со самоубиството ќе стави крај на сè, зашто со убивањето на телото не завршува животот, кој е во Бога“.

Мракот на страстите и на гревот е производ на доглотрајното правење грев и на долготрајното одгледување на страстите од страна на човекот. Она што треба во тој случај да се прави е да се дозволи вистинската Светлина да го осветли човекот.

Само нашите лични напори се трагично беспилни во ваква состојба. Како што вели еден современ духовник: „Се наоѓаш во една темна соба. И мафташ со рацете на сите страни за да го растераш мракот. Ама мракот не се растерува. И доволно е само да го отвориш прозорецот и да ја пуштиш светлината да влезе и да осветли сè.“ Кој, сепак, ќе истрае во безумноста на својата намера, по силата на својот сопствен избор „се лишува од благодатната помош на молитвите на Црквата, зашто нејзе ѝ е наредено да се моли за оние што ќе умрат во покајание“.

„Кога со сигурност може да се заклучи дека некој, познавајќи ги евангелските причини против самоубиството, сепак го извршил, во таков случај не би било можно снисходење за дозвола на опело, дури ниту накнадно, ниту заупокоени молитви. Во случаите, пак, во кои се знае дека тој што извршил самоубиство не бил свесен за тежината на гревот кој го прави, било зашто ‘бил вон себеси’, било поради непознавање на својата вера, за што не е само тој виновен туку и други кои не го поучиле на тоа, повисоката црковна власт може да дозволи накнадно опело на таквиот самоубиец, во тишина и во присуство на најблиските роднини“ (патријархот Павле)

Љубовта како одлика на личноста гледа како и оние коишто се упокоиле го продолжуваат својот живот во вечноста. Присутните на Литургијата ја покажуваат својата љубов и кон упокоените, а со тоа и верата во нивната бесмртност, којашто ќе биде блажена преку нивната љубов, со честото спомнување во молитвите. Таму каде што не се верува во вечноста на личноста, опаѓа меѓусебната одговорност. (Д. Станилое)

